

Mardin Artuklu Üniversitesi Türkçe ve Arapça Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Algıları: Karşılaştırmalı Bir Araştırma*

A Comparative Study on the Gender Perceptions of Students in the Turkish and Arabic Sociology Departments at Mardin Artuklu University

Adnan ÇETİN

Doç. Dr, Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, adnancetin@artuklu.edu.tr. ORCID: 0000-0001-7554-2195

Leyla KAPLAN

Öğr. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü, leylakaplan@artuklu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7887-9017

MAKALE BİLGİSİ

Öz

Makale Geçmişi:

Geliş: 5 Mayıs 2025

Kabul: 26 Haziran 2025

Anahtar Kelimeler:

Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal
Cinsiyet Algısı, Sosyoloji, Türkiye
Vatandaşı Öğrenciler, Suriyeli
Sığınmacı Öğrenciler

© 2025 PESA Tüm hakları saklıdır

Arap Baharı olarak bilinen ve 2011 yılında Tunus'tan başlayarak Suriye başta olmak üzere diğer Arap ülkelerine yayılan toplumsal olaylar Ortadoğu'da birçok kırılmaya neden oldu. Arap Baharı özellikle Suriye'de sonu gelmeyen bir iç savaşa, başka bir ifade ile bir şiddet sarmalına neden oldu. Bu durum Suriyeli vatandaşların kitlesel olarak vatanlarını terk etmelerine neden oldu. Şüphesiz bu göç sürecinden en çok Türkiye etkilendi. Aralık 2024 resmi kayıtlarına göre hâlihazırda Türkiye'de yaklaşık üç milyon Suriyeli sığınmacı ikamet etmektedir. Başta Mardin Artuklu Üniversitesi olmak üzere Türkiye'deki bazı Üniversiteler Suriyeli öğrencilerin devam edebileceği Arapça bölümler açmaya başladılar. İlk kez 2016 yılında öğrenci almaya başlayan Mardin Artuklu Üniversitesi Arapça Sosyoloji bölümünde yaklaşık 200 öğrenci eğitim ve öğretim hayatına devam etmektedir. Bu çalışma Arapça Sosyoloji bölümü öğrencileri ile Türkiye vatandaşı öğrencilerin devam ettiği Türkçe sosyoloji bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarına odaklanmaktadır. Toplumsal cinsiyet algısı, bireylerin, grupların veya toplumların kadınların ve erkeklerin rollerine, statülerine ve kimliklerine dair inanç, tutum, düşünce, varsayım ve beklentilerini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet algıları sosyo-kültürel inşalardır. Dolayısıyla, inanç sistemleri, eğitim sistemi, politik-ideolojik tutumlar, siyasal katılım biçimleri, sınıfsal yapı toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında etkili olmaktadır. Suriyeli öğrenciler ile Türkiye öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının benzer ve farklı yönlerini çeşitli değişkenler açısından açıklamayı amaçlayan bu çalışma karşılaştırmalı, betimsel ve nicel bir saha çalışmasıdır. Çalışmada Altınova ve Duyan'ın (2013) geliştirdikleri Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Her iki öğrenci grubuna uygulanan ölçeğin verileri SPSS 27 programı desteğiyle çözümlenmiştir. Sonuç olarak iki öğrenci grubu arasında bazı benzerlikler olduğu gibi önemli farklılıkların da olduğu gözlemlenmiştir.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

* Bu araştırma MAÜ.BAP.25.EF.019 numaralı proje çerçevesinde Mardin Artuklu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir.

Article History:

Received: 5 May 2025

Accepted: 26 June 2025

Keywords:

Gender, Gender Perception, Sociology, Turkish Citizen Students, Syrian Refugee Students

© 2025 PESA All rights reserved

The social events known as the Arab Spring, which started in Tunisia in 2011 and spread to other Arab countries, especially Syria, caused many fractures in the Middle East. Especially in Syria, the Arab Spring led to an endless civil war, in other words, a spiral of violence. This situation caused Syrian citizens to leave their homeland en masse. Turkey was undoubtedly the most affected by this migration process. According to the official records of December 2024, approximately three million Syrian refugees are currently residing in Turkey. Some universities in Turkey, notably Mardin Artuklu University, have started to open Arabic departments for Syrian students. Mardin Artuklu University Arabic Sociology Department, which started to admit students for the first time in 2016, continues its education and training life with approximately 200 students. This study focuses on the gender perceptions of Arabic Sociology students and Turkish Sociology students. Gender perception refers to the beliefs, attitudes, thoughts, assumptions and expectations of individuals, groups or societies about the roles, status and identities of women and men. Gender perceptions are socio-cultural constructs. Therefore, belief systems, education system, political-ideological attitudes, forms of political participation and class structure are effective in the formation of gender perceptions. This study, which aims to explain the similarities and differences between the gender perceptions of Syrian and Turkish students in terms of various variables, is a comparative, descriptive and quantitative field study and the Gender Perception Scale developed by Altınova and Duyan (2013) was used in the study. The data of the scale applied to both student groups were analysed with the support of SPSS 27 programme. As a result, it was observed that there were some similarities as well as significant differences between the two student groups.

GİRİŞ

İnsanlar bazı kimliklerini doğuştan edinirken bazılarını da toplumsal yaşama katılmakla kazanırlar. Örneğin er ya da dişi olmak doğuştan kazanılan bir kimliktir ve bu durum bedensel, biyolojik veya fizyolojik bazı özelliklere denk gelir. Bu özellikler bireyin cinsiyet kimliği olarak tanımlanmaktadır. Ama erkek ya da kadın olmak bedensel, biyolojik veya fizyolojik özellikleri aşan kültürel, sosyal, politik veya dinsel olarak inşa edilen bir kimliktir. Bu kimlik toplumsal cinsiyet kimliğidir ve toplumsal cinsiyet kimliği kültürel olarak inşa edilmiş kadınlık ve erkeklik hallerini tarif etmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeklere uygun görülen rol, statü, davranış kalıpları başka bir anlatımla kadın ve erkeklere yönelik toplumsal beklentilerdir. Bu rol ve beklentiler, sabit, durağan, genel geçer beklentiler değildir. Toplumdan topluma ve dönemden döneme değiştiği gibi aynı toplum içerisinde de bazı değişkenlere göre farklılaştığı söylenebilir. Bu çalışma, bu anlamda Mardin Artuklu Üniversitesi Suriyeli sığınmacı öğrencilerin kayıtlı olduğu Arapça sosyoloji bölümü ile Türkiye vatandaşı öğrencilerin kayıtlı olduğu Türkçe sosyoloji bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarına odaklanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısının farklılaşması üzerine, hatta üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarının farklılaşması üzerine birçok çalışma yapılmıştır. A. Kul, *Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (2016) isimli yüksek lisans çalışmasında kadınların toplumsal cinsiyet algısı puanlarının erkeklerinkinden yüksek olduğunu, kadınların toplumsal cinsiyet farkındalığının erkeklerden yüksek olduğunu tespit etmiştir. B. Öngen ve S. Aytaç, *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi* isimli çalışmalarında kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla eşitlikçi tutuma sahip olduğu ve erkeklerin geleneksel tutumları daha fazla benimsediklerini tespit edilmiştir (2013: 4). S. Baykal, *Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi* (1991, s. 69) isimli çalışmada kadınların geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını daha fazla benimsediklerini ortaya konmuştur. F. Arıcı *Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş* (2011) isimli yüksek lisans tezinde yaş ile toplumsal cinsiyet algısı

arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermişlerdir. Bu anlamda yaş arttıkça geleneksel tutumların daha fazla benimsendiği ve toplumsal cinsiyet algısı puanının düştüğü görülmüştür. Görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algılarına odaklanan çalışmalar genellikle yaş ve cinsiyet değişkenlerine yoğunlaşmaktadırlar. Bu çalışmada ise toplumsal cinsiyet algısı sığınmacı öğrenciler ile Türkiye vatandaşı öğrenciler üzerinden ele alınmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın bu anlamda alana yeni perspektifler sunmanın yanında özgün bir katkısının olacağı söylenebilir.

2011 yılında başlayan ve Arap Baharı olarak bilinen toplumsal olaylar Ortadoğu toplumlarının neredeyse tamamında büyük dönüşümlere neden olmuştur. Bu olayların Suriye ayağı özellikle Türkiye'yi çok yönlü bir biçimde etkiledi. Hâlihazırda resmi kayıtlara göre Türkiye'de üç milyon Suriye vatandaşı yaşamaktadır. Bu demografik dönüşüm, genellikle insani yardım ve sosyal hizmet kavramları ve uygulamaları çerçevesinden ele alınmaktadır. Oysa bu demografik hareketlilik eğitim, kültür, toplumsal uyum ve kimlik politikaları gibi pek çok boyutta etkisini göstermektedir. Bu nedenle Türkiye'deki bu yeni durumu insani yardım ve sosyal hizmet perspektiflerinin yanında başka bağlamlarıyla da anlamaya çalışmak gerekmektedir. Bu çalışma böyle bir motivasyonla ortaya çıkmıştır. Çalışma pek çok bağlamda farklılıklar arz eden Suriyeli sığınmacı öğrenciler ile Türkiye vatandaşı öğrencilerin toplumsal cinsiyet algıları ile ilgili farklılıkları ve benzerlikleri anlamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın saha verileri Mardin Artuklu Üniversitesi Arapça sosyoloji (Suriyeli öğrenciler) ve Türkçe sosyoloji (Türkiyeli öğrenciler) bölümlerinden elde edilmiştir.

Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama tekniği hazır ölçeğe dayanmaktadır. Hüseyin Altınova ve Veli Duyan'ın 2013 yılında geliştirdikleri Toplumsal cinsiyet algısı ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek 25 maddeden oluşan beşli likert tipi bir ölçektir. Verilerin analiz edilmesinde SPSS 27 programından yararlanılmıştır. Çalışma giriş, kavramsal çerçeve, yöntem, bulgular ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır.

1. KAVRAMLAR ÇERÇEVE

1.1. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramının akademik literatürde görünürlük kazanması, özellikle 1950'li yıllardan itibaren feminist hareketin güçlenmesi ve üniversitelerde kadın çalışmalarının yaygınlaşmasıyla doğrudan ilişkilidir. Kavram, ilk kez Sofistler tarafından M.Ö. 5. yüzyılda nesneleri maskülen, feminen ve nötr olarak tasnif etmek amacıyla kullanılmıştır (Acher ve Lloyd, 2002: 32). Ancak günümüzdeki anlamıyla literatüre kazandırılması, feminist düşünür Ann Oakley'nin 1972'de yayımladığı *Sex, Gender and Society* adlı çalışmasıyla olmuştur (Oakley, 1985: 158-159). Oakley, toplumsal cinsiyeti, kadın ve erkek arasındaki toplumsal farkları ve bu farkların altında yatan eşitsiz güç ilişkilerini açıklamak için kullanmıştır. Böylece kavram, cinsiyetlerin toplumsal olarak nasıl örgütlendiğini açıklayan temel bir araç hâline gelmiştir (Scott, 2007: 3).

Feminist literatürde cinsiyet farklılıklarını açıklamak üzere iki temel kavram öne çıkmaktadır: biyolojik cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) (Chodorow, 1994: 24; Connell, 1998: 224-225; Oakley, 1985: 16; Thompson, 1989; Karakaya ve Özkan, 2024: 119). Biyolojik cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki fizyolojik, biyolojik ve anatomik farklılıkları ifade ederken; bireyin üremedeki rolünü belirleyen doğuştan gelen özellikleri tanımlar. Bu yönüyle sabit ve doğaya içkin bir farklılığı işaret eder. Öte yandan toplumsal cinsiyet, sabit ve durağan bir kimlik olarak değil, toplumsal ve kültürel süreçlerle sürekli olarak yeniden inşa edilen bir kimlik biçimi olarak görülmektedir. Judith Butler'ın ifade ettiği gibi toplumsal cinsiyet, sabit bir özne konumundan ziyade, zaman içinde inşa edilmiş ve eylemlerin tekrarı yoluyla oluşan kırılğan bir yapıdır (Butler, 1990: 33).

Feminist düşünürler, "kadın" kavramının kadın ve erkek arasındaki asimetrik ilişkiyi açıklamada yetersiz kaldığını savunmuş ve bu nedenle "toplumsal cinsiyet" kavramını önermiştir. Kadın kavramı öznel bir kimliği ifade ederken, toplumsal cinsiyet kavramı bu kimliğin içinde yer aldığı ilişkisel bağlamı analiz etme imkânı sunar (Yuval-Davis, 2007: 27-30; Kasımoğlu, 2016: 245).

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek olmaya dair toplumun yüklediği anlamları, bireylerden beklenen tutum ve davranış kalıplarını, kısacası kültürel olarak inşa edilmiş rolleri ifade eder (Karakaya ve Özkan, 2024: 119-120). Bireyin doğumla kazandığı cinsiyet kimliğinin aksine, toplumsal cinsiyet kimliği tarihsel, kültürel ve toplumsal süreçlerle biçimlenmektedir. Kadının ev içi rollerle, erkeğin ise kamuya ait rollerle özdeşleştirilmesi bu inşanın bir sonucudur. Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur" (2019: 13) sözü, toplumsal cinsiyetin kültürel bir kurgu olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Kadınlar, her toplumda farklı derecelerde olmakla birlikte, erkeklere kıyasla daha fazla toplumsal sınırlamayla karşılaşmakta ve davranış pratikleri daha az toplumsal onay görmektedir. Kadın, yalnızca biyolojik bir varlık olarak değil; aynı zamanda duygusal, entelektüel ve psikolojik yönleriyle de erkekten farklı olarak değerlendirilmiştir (Zastrow, 2016: 596). Bu farklılıkların toplumsal bir boyut kazandığı nokta, toplumsal cinsiyet kavramları üzerinden açıklanmaktadır.

Connell (2002: 10) ise bu yapının yalnızca teorik değil, aynı zamanda politik bir dönüşüm potansiyeline sahip olduğunu savunur. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkek arasındaki farkların nasıl üretildiğini, meşrulaştırıldığını ve hangi iktidar ilişkilerine dayandığını analiz eder (Marshall, 1999: 98; Oakley, 1985: 158-159; Berkday, 2009: 16). Bu bağlamda toplumsal cinsiyet, yalnızca bir kavramsal ayrım değil; aynı zamanda toplumsal ilişkileri, iktidar yapılarını ve eşitsizlik biçimlerini analiz etmeye yarayan sosyolojik bir araçtır (Scott, 2007: 38).

Toplumsal cinsiyet, yalnızca kadın ve erkek arasındaki farklılıkları değil; bu farklılıkların nasıl anlamlandırıldığını, toplumsal rollerin nasıl kurgulandığını ve iktidar ilişkilerinin bu kurgularla nasıl meşrulaştırıldığını analiz eden çok katmanlı bir kavramdır. Bu yönüyle toplumsal cinsiyet, toplumsal eşitsizlikleri görünür kılmak ve bu eşitsizliklere karşı alternatif düşünme biçimleri geliştirmek açısından hem akademik hem de politik bir araç işlevi görmektedir. Toplumsal cinsiyetle ilgili tartışmalarda ortaya çıkan en önemli vurgu kavramın durağan, sabit ve genel geçer olmadığı değişen, dönüşen toplumsal-kültürel bir inşa olduğudur.

1.2. Toplumsal Cinsiyet Roller

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin kadın ya da erkek olmalarına atfedilen davranış, tutum ve sorumluluk kalıplarını ifade eder. Bu roller, biyolojik cinsiyetten ziyade toplumsal, kültürel ve tarihsel olarak inşa edilmiş normlara dayanır. Kavramsal olarak, bireylerin cinsiyetlerine göre "nasıl düşünmeleri", "nasıl hissetmeleri", "nasıl davranmaları" ve "hangi görevleri yerine getirmeleri" gerektiğine dair toplumsal kodlardan oluşur (Lorber, 1994).

Lorber (1994), toplumsal cinsiyet rollerini, "toplumun bireylerden kadın ya da erkek olmalarına göre beklediği davranış örüntüleri" olarak tanımlar. Benzer şekilde Oakley (1985), bu rollerin biyolojik temellere değil, toplumsal olarak öğrenilen davranış kalıplarına dayandığını belirtir. Oakley'e göre, kadınlara ait sayılan şefkat, duygusallık, ev içi çocuk ve yaşlı bakımı gibi özellikler ile erkeklere atfedilen güç, rasyonellik, kamusal alandaki işler ve otorite gibi roller, kültürel olarak inşa edilmiştir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, aile, okul, medya ve din gibi sosyal kurumlar aracılığıyla bireylere aktarılır ve bu kurumlar üzerinden toplumsal yaşamda pekiştirilir. Rollerin bireylerin yaşamlarının aile, eğitim, iş yaşamı ve kamusal alan gibi her yerlerde nasıl davranmaları gerektiğine dair normatif düzenlemeleri içerdiği görülür. Connell (2005), kadınlardan duygusal, şefkatli ve ev içi sorumluluklara uygun bireyler

olmalarının beklenmesini; erkeklerden ise rasyonel, otoriter ve dış dünyada başarılı olmalarının istenmesini bu normatif düzenlemelere örnek olarak sunar.

Toplumsal cinsiyet, sabit ve değişmez bir yapı değil; tekrar eden davranışlar aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilen bir normlar sistemidir. Butler (1990), toplumsal cinsiyetin yalnızca inşa edilmediğini, aynı zamanda dil, söylem ve gündelik pratikler aracılığıyla yeniden üretildiğini belirtir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin öznel tercihlerinden çok, kültürel ve toplumsal kodların bir ürünü olarak şekillenir.

Toplumsal cinsiyet rolleri aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin ve güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alan olarak değerlendirilmelidir. Bourdieu (2015), erkek egemenliğini, toplumsal yapılar ve sembolik iktidar aracılığıyla yeniden üretilen bir tahakküm biçimi olarak tanımlar. Connell (2005) ise toplumsal cinsiyet rollerinin yalnızca kadınlık ve erkeklik tanımlarını değil; bu iki kategori arasındaki hiyerarşiyi de kurduğunu vurgular. Bu bağlamda, hegemonik erkeklik, edilgin kadınlık ya da alternatif erkeklik biçimleri, toplumsal cinsiyetin güç ilişkileriyle olan bağına ortaya koyar.

Çoğu zaman doğal, evrensel ve değişmez olarak sunulan bu rollerin, aslında tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamlara göre farklılaştığı ve dönüşebildiği görülür. Butler (1990), toplumsal cinsiyet rollerini sabit kimlikler değil, sürekli olarak yeniden üretilen toplumsal inşalar olarak tanımlar. Bu rollerin eleştirel biçimde sorgulanması, toplumsal eşitliğin sağlanması açısından önemlidir.

Dökmen'e (2004) göre toplumsal cinsiyet rolü, toplumun bireylerden cinsiyetlerine göre beklediği davranış kalıplarını ve sorumlulukları kapsar. Bir antropolojik yaklaşımla, toplumsal cinsiyet rolleri bir kültürün cinsiyete atfettiği görev ve etkinlikler olarak da tanımlanabilir (Kottak, 2008; Vatandaş, 2020). Vatandaş (2007), toplumsal cinsiyet rollerini şekillendiren düşünsel yapıları iki boyutta ele alır: Cinsiyet önyargıları ve ideal kadın/erkek farklılıklarına ilişkin inançlar. Bu inançların gündelik yaşamdaki karşılığı ise toplumsal cinsiyet rollerinde somutlaşır. Kısacası toplumsal cinsiyet rolleri toplumsal ve kültürel olarak kadın ve erkeğe yüklenen sorumluluklardır. Bu sorumluluklar zamana ve mekâna göre değişkenlik gösterebilmektedir.

1.3. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, bireylere yalnızca algılanan cinsiyetleri temelinde belirli özellikler, davranışlar ve roller atfeden, toplumsal olarak inşa edilmiş inanç sistemleridir. Biyolojik cinsiyet farkları fizyolojik sınırlarda kalmasına rağmen, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları sosyo-kültürel düzlemde bireysel kimlikleri, kişiler arası ilişkileri ve kurumsal yapıları biçimlendirir. Bu kalıp yargılar evrensel ya da statik değildir; tarihsel dönemler ve kültürel bağlamlar içinde farklılaşarak egemen güç ilişkilerine ve normatif değerlere uyum sağlar (Basow, 1996; Bem, 1981).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, bireylerin başkaları hakkında bilgi edinirken kullandıkları bilişsel şemalar olarak işlev görür. Bu zihinsel çerçeveler aracılığıyla bireyler, insanları hızla “kadın” ya da “erkek” kategorilerine yerleştirir ve bu sınıflandırmalara uygun olarak kişilik özellikleri, ilgi alanları ve sosyal rollere ilişkin genelleştirilmiş varsayımlar geliştirir (Fiske & Taylor, 1991). Kadınlar genellikle duygusal, diğerkâm ve kolektivist olarak; erkekler ise rasyonel, iddialı ve bağımsız bireyler olarak algılanır (Prentice & Carranza, 2002; Sakallı-Uğurlu ve diğerleri, 2018; Vatandaş, 2007).

Bu kalıp yargılar, bireylerin sosyalizasyon sürecinde erken çocukluktan itibaren içselleştirdikleri normatif beklentilerle şekillenir. Aile, akran çevresi, medya ve eğitim kurumları gibi birincil toplumsallaştırma aktörleri, bireylerin cinsiyetlerine uygun davranış kalıplarını öğrenmelerini sağlar (Bandura, 1986; Eagly & Wood, 2012). Cinsiyetle ilişkili roller, sadece taklit yoluyla değil, aynı zamanda ödüllendirme ve cezalandırma mekanizmaları aracılığıyla da içselleştirilir. Uygun davranışlar

ödüllendirilirken, normlara uymayan davranışlar dışlanır ya da bastırılır (Martin, Ruble & Szkrybalo, 2002).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, sadece bireylerin algılarını biçimlendirmekle kalmaz, aynı zamanda mevcut sosyal yapıların yeniden üretimine de hizmet eder. Eagly ve Karau'nun (2002) Rol Uyumu Teorisi'ne göre, bireylerin davranışları kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu olduğunda daha olumlu değerlendirilir. Bu nedenle, liderlik pozisyonundaki kadınlar normatif beklentileri ihlal ettikleri gerekçesiyle önyargıya maruz kalabilirken, erkekler duygusal ya da dayanışmacı davranışlar sergilediklerinde toplumsal cezalandırmayla karşılaşabilirler (Heilman, 2001). Bu tür mekanizmalar, mesleki ayrışmalar ve ücret eşitsizliği gibi yapısal cinsiyet eşitsizliklerinin sürmesine neden olur (Correll, 2001; Ridgeway & Correll, 2004).

Kalıp yargıların dirençli doğası, sosyal psikoloji literatüründe doğrulama önyargısı kavramıyla açıklanır. Bireyler, önceden sahip oldukları kalıp yargılarla uyumlu bilgileri tercih ederken, çelişkili verileri göz ardı etme eğilimindedir (Zanna & Pack, 1975). Toplumsal normlara aykırı davranışlar çoğunlukla bireysel sapmalar olarak algılanır ve normatif yapıyı tehdit etmez (McKinnon, 2011). Bu durum, toplumsal değişimin önündeki önemli bir engel olarak ortaya çıkar. Ayrıca, kalıp yargılar kendi kendini gerçekleştiren kehanetler olarak da işlev görebilir (Steele & Aronson, 1995; Snyder, Tanke & Berscheid, 1977).

Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının etkileri, yalnızca kadın ve erkek kategorileriyle sınırlı kalmaz; bu yapılar, aynı zamanda ırk, sınıf, cinsel yönelim ve etnik kimlik gibi diğer toplumsal konumlarla kesişerek farklı biçimlerde deneyimlenir. Crenshaw'un (1989) geliştirdiği kesişimsellik kuramı, bu çok katmanlı ayrımcılık biçimlerinin nasıl iç içe geçtiğini anlamak açısından önemlidir. Örneğin, beyaz, siyah ya da Latin kadınlar farklı toplumsal beklentilere ve önyargılara maruz kalabilmekte; dolayısıyla toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının içerikleri kültürel bağlama göre değişiklik gösterebilmektedir (Collins, 2000). Batılı olmayan toplumlarda ise toplumsal cinsiyet rolleri genellikle yerel kültürel, dinsel ve ekonomik bağlamlarla etkileşim içerisinde şekillenmektedir (Karakaya & Özkan, 2024: 119). Suriyeli sığınmacı öğrenciler ile Türkiye vatandaşı öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının oluşmasında iki katılımcı grubun yerel kültürleri, dini inançları ve siyasal tutumlarının yanında göç ve göçmenlik deneyimi de etkili olmaktadır. Dolayısıyla çalışmamız katılımcıların toplumsal cinsiyet algılarını anlamak için kesişimsel bir perspektif sunmayı denemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri, yalnızca biyolojik cinsiyet farkları temelinde değil, çok katmanlı toplumsal pratiklerin bir ürünü olarak şekillenir. Kadınlık ve erkeklik halleri, kültürel normlar, aile yapıları, dinsel değerler ve sosyal çevreyle etkileşim içinde kurulmakta ve bu rollerin yeniden üretimi toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir (Güdekli, 2016: 48; Zeyneloğlu, 2008: 2). Bu bağlamda, kadınların kamusal alandan dışlanması ve erkeklerin ayrıcalıklı konumlarda temsil edilmesi, toplumsal cinsiyet normlarının sürekliliğini sağlamaktadır. Zastrow'a (2016: 605) göre, cinsiyet rolleri belirli bir toplumda kadınlardan ve erkeklerden beklenen öğrenilmiş davranış kalıplarıdır ve bireylerin sosyal konumlarını belirleyen önemli göstergelerdir.

Kısacası kalıp yargılar, temsillerdir. Dünyayı ya da bütün insanlığı olduğu gibi kavramak mümkün değildir. Temsiller dünyayı algılayışımızı kolaylaştırır. Bu temsiller objektif ya da nötr algılar değildir. Bu temsillerin oluşmasında cinsiyet kimliği, etnik kimlik, sınıfsal aidiyet, ideolojik tutumlar, dini aidiyetlerimiz etkili olmaktadır. Bu taraflı temsiller kalıp yargı olarak tarif edilebilir. Örneğin ataerkil ideolojinin içerisine yetişmiş bir bireyin kadını duygusal-zayıf, erkeği ise rasyonel-güçlü olarak algılaması buna örnek verilebilir.

1.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı

Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet beklentileri ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları tekil zihinsel temsillere denk gelir. Toplumsal algı ise toplumsal cinsiyet rolleri, beklentileri ve kalıp yargıları ile ilişkili olarak oluşan daha bütüncül anlam kümeleridir. Algı, bir seçme, düzenleme ve anlamlandırma sürecidir. Toplumsal cinsiyet algısı bu manada kadın veya erkek olarak bir bireyin hem kendisi hem de diğer kadın ve erkeklerle ilgili ürettiği bütüncül temsiller ve anlamlardır. Başka bir anlatımla bireylerin kadın ve erkek olmakla ilgili geliştirdiği anlamlar yumağıdır. Bireylerin toplumsal cinsiyet algıları kadın ve erkeklerin toplumsal yaşamdaki konumlarını statülerini derinden etkilemektedir. Toplumsal cinsiyet algısı negatif olan toplumlarda kadınların toplumsal yaşama katılmaları daha zordur. Bu durum kadınların çalışma, eğitim, siyasal katılım, gündelik yaşam gibi yaşamlarının birçok alanını olumsuz olarak etkilemektedir. Altınova ve Duyan'ın (2013) geliştirdikleri toplumsal cinsiyet algısı ölçeği bu anlamda bireylerin hangi rolleri hangi cinsiyetlerle özdeşleştirdiğini, cinsiyetlerden beklentilerini ve cinsiyetlerle ilgili üretilen kalıp yargıları ne kadar benimsediğini belirleyerek bireylerin kadın ve erkek olmak ile ilgili ürettikleri anlamı keşfetmeyi amaçlamaktadırlar. Biz de bu ölçeği Suriyeli ve Türkiyeli öğrencilere uygulayarak bu iki öğrenci grubu ile ilgili kadın ve erkek olmaya dair anlamların farklılaşıp farklılaşmadığını keşfetmeye çalıştık.

2. YÖNTEM

Bu çalışma Mardin Artuklu Üniversitesi Türkçe ve Arapça sosyoloji bölümü öğrencileri üzerinden Suriyeli sığınmacı öğrenciler ile Türkiye vatandaşı öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarına odaklanmaktadır. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılarla ilgili yapılan çalışmalar genellikle uyum ve sosyal hizmet perspektifinden yapılmaktadır. Bu çalışma onların algı ve anlam dünyalarına odaklanarak yeni bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle çalışmanın önemli olduğu ve literatüre katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışmamızda nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırmalar bir toplumsal olguyu sayısal verilerle açıklama girişimidir. Başka bir ifade ile toplumsal tutum, davranış, algı ve eğilimlerin sayısallaştırılarak sunulmasıdır. Bu çalışmada Suriyeli sığınmacı öğrenciler ile Türkiye vatandaşı öğrencilerin toplumsal cinsiyet algıları ile ilgili benzerlikler ve farklılıklar sayısallaştırılarak sunulmuştur. Veri toplama tekniği hazır ölçeğe dayanmaktadır. Altınova ve Duyan (2013) tarafından geliştirilen *Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği*, 25 maddeden oluşan, tek boyutlu ve beşli Likert tipi bir ölçme aracıdır. Katılımcılardan "Tamamen Katılmıyorum", "Katılmıyorum", "Kararsızım", "Katılıyorum", "Tamamen Katılıyorum" seçeneklerinden birini seçmeleri beklenmektedir. Maddelerin 10'u olumlu, 15'i olumsuz olarak yazılmıştır (2., 4., 6., 9., 10., 12., 15., 16., 17., 18., 19., 20., 21., 24. ve 25. maddeler olumsuzdur ve tersten hesaplanmaktadır). Buna göre, ölçekten alınabilecek puanlar 25-125 aralığında olup, yüksek puanlar toplumsal cinsiyet algısının olumlu olduğunu ifade etmektedir. Ölçeğin güvenirliği Cronbach Alpha değerinin 0.872 olarak saptanmış ve geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir (Altınova ve Duyan, 2013: 21; Yılmaz ve diğerleri, 2022: 1025). Suriyeli sığınmacı öğrenciler iyi derecede Türkçe bilmediklerinden çalışmanın güvenirliği için ölçek Arap Dili ve Edebiyatı uzmanları tarafından Arapçaya çevrilmiştir. Sahadan elde edilen veriler SPSS 27 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Örneklem seçiminde gönüllülük esasına dayalı kolayda örneklem tekniğine başvurulmuştur. Katılımcı grubunu Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyoloji bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Sosyoloji bölümü bünyesinde Türkçe ve Arapça sosyoloji olmak üzere iki program vardır. Arapça bölümüne Suriyeli sığınmacı öğrenciler kayıtlı iken Türkçe bölümüne Türkiye vatandaşı öğrenciler kayıtlıdır. Arapça sosyoloji bölümünden 46, Türkçe sosyoloji bölümünden 55 kişiye gönüllülük çerçevesinde ölçek uygulanmıştır. Suriyeli sığınmacı öğrencilerden 31'i kadın, 15'i erkektir. Türkiye vatandaşı öğrencilerin 40'ı kadın, 15'i erkektir. Her iki öğrenci grubunun etnik aidiyetleri, aile yapıları, dini inançları, siyasal tutumları, gündelik yaşamları, maddi gelirleri, gelecek tasavvurları, eğitim sistemleri birbirinden farklıdır. Bu durum doğal olarak iki grubun toplumsal cinsiyet algılarının da farklılaşmasını ön görmektedir. Çalışmamız bu hipotezi saha verileri üzerinden sınamayı denemektedir.

Çalışma için Mardin Artuklu Üniversitesi Etik Kurulundan 18/02/2025-185215 tarih ve sayılı yazı ile izin alınmıştır. Ölçeği öğrencilere uygulamak için Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden 11/03/2025-188732 tarih ve sayılı yazı ile izin alınmıştır. Çalışmamızda ölçeğin kullanılabilmesi için ölçeği geliştiren akademisyenlerden biri olan Prof. Dr. Veli Duyan'dan e-posta yoluyla izin alınmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

Öncelikle katılımcıların demografik özelliklerinden söz etmek gerekir. Çünkü demografik özelliklerin anlamlı bir biçimde farklılaştığı görülmektedir. Çalışmaya katılan 101 kişinin 55'i (%54.5) Türkçe Sosyoloji bölümünde ve 46'sı (%45.5) Arapça Sosyoloji bölümünde okumaktadır. Demografik özelliklerin dağılımına bakıldığında her iki bölümde de kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bu oran Türkçe sosyoloji bölümünde biraz daha yüksektir. Arapça sosyoloji bölümündeki öğrencilerin yaş ortalaması daha yüksektir. Arapça sosyoloji bölümündeki evli öğrencilerin oranı bir hayli yüksektir. Bu durum Suriyeli sığınmacı öğrencilerin Suriye'deki iç savaş ve devamında yaşanan göç sebebiyle eğitimlerinin kesintiye uğradığını göstermektedir. Arapça sosyoloji bölümü öğrencilerinde beş ve üstü kardeş sayısına sahip olma durumu Türkçe sosyoloji bölümü öğrencilerinden hayli yüksektir. Bu durum Suriye toplumunda doğurganlık oranının Türkiye'den daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. (Güloğlu ve Yaşar, 2023: 562) Arapça sosyoloji bölümü öğrencilerinin gelir düzeyi düşük iken Türkçe sosyoloji bölümü öğrencilerinin geliri orta düzeydedir. Hem Türkçe sosyoloji hem de Arapça sosyoloji bölümü öğrencilerinin anneleri ağırlıklı olarak ev hanımıdır. Baba meslekleri ise her iki katılımcı grubunda da kamu ve kurumsal özel teşebbüsün dışında kalan iş kollarında serbest meslek olarak tarif edilen alanlarda yoğunlaştığı görülmektedir. Arapça sosyoloji bölümü öğrencilerinin dini tutumları Türkçe sosyoloji bölümü öğrencilerinin dini tutumlarından daha güçlüdür. Bu durum Suriye toplumunun Türkiye toplumuna göre daha geleneksel olması ile ilişkilendirilebilir. Türkiye'nin yüzyıllık modernleşme süreci Türkiye toplumunun daha fazla sekülerleşmesinin önünü açmıştır. Bu demografik farklılaşmaların toplumsal cinsiyet algılarının farklılaşmasına da neden olduğu görülmektedir.[†]

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin iç tutarlılığı .938 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın veri analizi SPSS 27 paket programıyla yapılmıştır. Çalışma verilerinin normal dağılımları için basıklık ve çarpıklık değerleri esas alınmıştır. En yaygın kabul edilen basıklık ve çarpıklık değerleri +1 değerler arasındadır (Can, 2018; Field, 2009). Kim (2013) ve Kline (2011) ise normal dağılım ölçüleri için basıklık çarpıklık değerleri kullanıldığında +3 aralığındaki değerlere kadar çıkarılabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu görüşlerden hareketle araştırma verilerinin basıklık ve çarpıklık değerleri büyük çoğunlukla +1 değerler arasında olduğu görülmektedir lakin bazı analizlerde ise bir iki değişkenin +1 değerlerini aştığı görülmüştür. Lakin değerler +3 değerler arasında olduğundan dolayı parametrik testler uygulanmıştır.

Bu çalışmada araştırmanın bazı soruları için frekans analizi ve ortalamaların hangi soru ve ölçek aralığına denk düştüğünü belirlenerek analiz yapılmıştır. Bunun için öncelikle tüm ölçeklerin ortalaması alınmıştır. Daha sonra ölçeklerin tümü beşli Likert tipinden meydana geldiğinden ölçek aralıkları dört aralıktan oluşmaktadır. Bu yüzden 4/5 her aralık .80 olarak hesaplanmıştır. Yeni oluşumda ortalamanın denk düştüğü aralık hesaplanarak her bir ölçeğin ortalamasının mevcut grup için hangi aralığa denk düştüğü hesaplanmıştır. Bunun için aşağıdaki tablodaki puan aralıkları üzerinden yorum yapılmıştır.

[†] Katılımcıların demografik özelliklerinin olduğu detaylı tablo eklerde sunulmuştur. Demografik özelliklerin olduğu tablo kapsamlı olduğu için çalışmanın akışını bozmaması için metnin sonuna alınmıştır.

Tablo 1. Beşli Likert Tipi Olan Demografik Soruların ve Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğinin Hesaplanması ve Değerlendirmesinde Dikkate Alınacak Seçenek ve Puan Aralıkları

Aralık Sınırı	Soru ve Ölçek
1.00-1.80	Tamamen Katılmıyorum
1.81-2.60	Katılmıyorum
2.61-3.40	Kararsızım
3.41-4.20	Katılıyorum
4.21-5.00	Tamamen Katılıyorum

Tablo 2. Demografik Soruların Ortalaması, Standart sapması, Standart Hatası ve Düzeyleriyle İlgili Puan Aralıkları

		Ort.	S. Sapma	S. Hata	Düzyer
Türkçe	Politik İlgi	3.15	1.30	0.18	Kararsızım
	Oy kullanma	3.82	1.12	0.15	Katılıyorum
	Seçme Hakkı	4.53	0.69	0.09	Tamamen Katılıyorum
	Dindar Hissetme	3.96	1.07	0.14	Katılıyorum
	Dinin Yeri	3.93	0.92	0.12	Katılıyorum
	İbadet Yapma	3.44	1.12	15.00	Katılıyorum
	Dini Ritüel	3.82	0.98	0.13	Katılıyorum
	Din Düzen	3.75	1.00	0.14	Katılıyorum
	Din Kurallara Etki	3.35	1.11	0.15	Katılıyorum
Arapça	Politik İlgi	3.65	0.60	0.09	Katılıyorum
	Oy kullanma	3.74	0.54	0.08	Katılıyorum
	Seçme Hakkı	3.96	0.21	0.03	Katılıyorum
	Dindar Hissetme	3.98	0.15	0.02	Katılıyorum
	Dinin Yeri	4.00	0.00	0.00	Katılıyorum
	İbadet Yapma	4.00	0.00	0.00	Katılıyorum
	Dini Ritüel	3.96	0.21	0.03	Katılıyorum
	Din Düzen	3.96	0.21	0.03	Katılıyorum
	Din Kurallara Etki	3.98	0.15	0.02	Katılıyorum

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, hem Türkiye vatandaşı öğrencilerin hem de Suriyeli sığınmacı öğrencilerin siyasi ve dini tutumları büyük oranda birbirine benzerdir. Fakat Türkiye vatandaşı öğrencilerin Seçme hakkı konusundaki yanıtları “Tamamen Katılıyorum” aralığına denk düşmekte ve yine aynı bölümün öğrencilerinin dünya ve Türkiye’deki meselelere ilişkin politik ilgileri konusunda “kararsızım” aralığında olduğu görülmektedir. İki katılımcı grubu arasında benzerlikler ön plana çıksa da dinin toplumdaki merkezi konumu/düzenleyici konumu ve ibadet etme gibi konularda Suriyeli sığınmacı öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu demokratik değerlerin benimsenmesi

konusunda ise Türkiye vatandaşı öğrencilerin puanlarının daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Bu durum Suriye’de geleneksel-dini kodların daha güçlü olduğunu, Türkiye’de ise demokratik değerlerin daha benimsendiğini göstermektedir. Dini tutumlar ile toplumsal cinsiyet algısı arasında negatif bir ilişkinin olduğu ileriiki tablolarda gösterilecektir.

Tablo 3. Bölüme göre Değişkenlerin farklılaşma düzeyinin analizi için bağımsız gruplar t testi sonuçları

Bağımlı Değişkenler	Bölüm	N	Ort.	S. Sapma	S. Hata	t	sd	P	d
Politika İlgisi	Türkçe	55	3.15	1.297	0.175	-2.582	79.265	0.012*	0.52
	Arapça	46	3.65	0.604	0.089				
Oy Kullanma	Türkçe	55	3.82	1.124	0.152	0.463	80.155	0.645	0.09
	Arapça	46	3.74	0.535	0.079				
Seçme Hakkı	Türkçe	55	4.53	0.690	0.093	5.831	65.253	0.000***	1.16
	Arapça	46	3.96	0.206	0.030				
Dine Mensup	Türkçe	55	3.96	1.071	0.144	-0.100	56.441	0.921	0.02
	Arapça	46	3.98	0.147	0.022				
Dinin Günlük Yaşamda Yeri	Türkçe	55	3.93	0.920	0.124	-0.586	54.000	0.560	0.12
	Arapça	46	4.00	0.000	0.000				
İbadet Yapma	Türkçe	55	3.44	1.118	0.151	-3.738	54.000	0.000***	0.75
	Arapça	46	4.00	0.000	0.000				
Dini Ritüelleri Uygulama	Türkçe	55	3.82	0.983	0.133	-1.017	59.632	0.313	0.20
	Arapça	46	3.96	0.206	0.030				
Din Düzenleyicidir	Türkçe	55	3.75	1.004	0.135	-1.521	59.402	0.134	0.30
	Arapça	46	3.96	0.206	0.030				
Din, Kurallara Etkisi Olmalı	Türkçe	55	3.35	1.109	0.150	-4.187	56.276	0.000***	0.84
	Arapça	46	3.98	0.147	0.022				

*p<.05, **p<.01, ***p<.001

Tablo 3’te görüldüğü üzere, bölümlere göre dünya ve Türkiye’deki politik olgularla ilgilenme, seçme hakkı, ibadet yapma düzeyi ve dini olguların toplumsal kuralları belirlemesi gerektiği algısı anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Dünya ve Türkiye politikalarına ilgi duyma ve takip etme Arapça bölümünde okuyanlarda daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum mülteci olma psikolojisi ile ilgilidir. Bu psikoloji kendi gelecekleri ile ilgili yaşadıkları kaygı ve belirsizlikle ifade edilebilir. Bu durum hem Suriye, hem Türkiye hem de dünya siyasetini yakından takip etmeye teşvik ediyor. Bu farklılığın etki büyüklüğü orta düzeydedir. Seçme hakkının gerekliliğine dair algı Türkiye vatandaşı öğrencilerde daha yüksektir. Bu değişkendeki etki büyüklüğü oldukça yüksektir. İbadetleri yerine getirme düzeyi Suriyeli sığınmacı öğrencilerde anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu değişkendeki etki büyüklüğü ise yüksek düzeydedir. Son olarak dini değerlerin toplumsal kuralları belirlemesinde etkili olma düzeyi Arapça bölümünde okuyanlarda anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Siyasal katılım ve oy verme hakkı ile ilgili farklılaşma Türkiye’nin son yüzyılda gerçekleştirdiği demokratik reformlarla ilgili olabilir.

Tablo 4. Bölüme göre Toplumsal Cinsiyet Algısının farklılaşma düzeyinin analizi için bağımsız gruplar t testi sonuçları

Bağımlı Değişkenler		Bölüm	N	Ort.	S.Sapma	S. Hata	t	sd	P	d
Toplumsal Cinsiyet Algısı		Türkçe	55	90.09	5.00	0.674	3.79	99	<.001***	0.76
		Arapça	46	86.30	5.00	0.737				

Tablo 4'te görüldüğü üzere Türkiye vatandaşı öğrencilerin puan ortalaması 90,09, Suriyeli sığınmacı öğrencilerin 86,30'dur. Bu da Türkiye vatandaşı öğrencilerin biraz daha eşitlikçi tutumlara sahip olduğunu göstermektedir. $p < .001$, gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu gösterir (.05 eşik değerinin altında). $d = 0,76$, orta-büyük etki büyüklüğü, farkın pratik olarak anlamlı olduğunu gösterir. Bağımsız örneklem t-testi, Türkiye vatandaşı öğrenciler ile Suriyeli sığınmacı öğrenciler arasında cinsiyet rolü algılarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir, $t(99) = 3,79$, $p < 0,001$. Türkiye vatandaşı öğrenciler ($M = 90,09$, $SD = 5,00$) Suriyeli sığınmacı öğrencilerden ($M = 86,30$, $SD = 5,00$) daha yüksek puanlara sahiptir, bu da daha eşitlikçi tutumlara işaret etmektedir. Etki büyüklüğü ($d = 0,76$), orta düzeyde bir etki eşliğini ($d = 0,5$) aştığı için anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, Türkiye vatandaşı öğrencilerin daha eşitlikçi bir toplumsal cinsiyet algısına sahip olduğunu, Suriyeli sığınmacı öğrencilerin ise daha geleneksel veya ataerkil eğilimleri benimsediğini göstermektedir. Bu farklılaşma birkaç faktörle ilişkili olabilir. Türkiye vatandaşı öğrenciler genellikle daha seküler ve bireyselleşmiş toplumsal koşullarda yetişirken, Suriyeli öğrenciler daha geleneksel ve dini normların etkili olduğu koşullarda yetişmektedir. Suriyeli öğrencilerin ekonomik olarak daha zayıf olması ve geniş aile yapıları geleneksel cinsiyet rollerini daha fazla benimsemelerine neden olmaktadır. Türkiyeli öğrencilerin daha genç yaş ortalaması ve yüksek bekâr oranı modern eğitim ve kentleşme yoluyla cinsiyet eşitliği fikirlerine daha fazla maruz kalmalarını sağlayabilir. Buna karşılık, Suriyeli sığınmacı öğrencilerin daha yüksek evlilik oranı ve yaş ortalamalarının yüksek profili ailevi sorumluluklar ve kültürel normların etkisiyle daha geleneksel ataerkil cinsiyet algılarını içselleştirmelerine neden olmaktadır.

Suriye toplumunun genel yapısına baktığımız zaman toplumun büyük bir kesiminin muhafazakâr Sünni inancına mensup olduğunu görmekteyiz. Yönetim kademesinde din olgusu çok etkili olmasa da halk büyük oranda dini değerleri benimsemektedir. Dini değerler, toplumsal cinsiyet rollerini güçlü bir şekilde etkiler; kadınların ev içi sorumluluklara, erkeklerin ise ailenin geçimini sağlama ve otorite rollerine yönlendirildiği geleneksel bir düzeni destekler. Tabloya göre Suriyeli sığınmacı öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ortalaması (86.30), Türkiye vatandaşı öğrencilerin (90.09) daha altında kalarak daha az eşitlikçi bir tutumu yansıtır. Bu, Suriye'nin dini yapısının, özellikle kırsal ve muhafazakâr bölgelerde yetişen bireylerde, cinsiyet rollerine dair geleneksel beklentileri pekiştirdiğini göstermektedir.

Tablo 5. Anlamlı Farkları Gösteren Bağımsız Örnekler T-Testi Sonuçları (Farklılaşmanın en yoğun olduğu maddeler).

Bağımlı Değişkenler	Bölüm	N.	Ort.	S. Sapma	S. Hata	t	sd	P	d
Ailedeki Önemli Kararları Erkekler Vermelidir.	Türkçe	55	1.91	1.14	0.154	-9.75	99	<.001	1.94
	Arapça	46	3.89	0.85	0.125				
Erkek Her Zaman Evin Reisi Olmalıdır.	Türkçe	55	1.91	1.10	0.148	-9.33	99	<.001	1.96
	Arapça	46	3.96	0.99	0.146				
Bir Ailenin Gelirini Erkekler Sağlamalıdır.	Türkçe	55	2.18	1.19	0.160	-8.37	99	<.001	1.74
	Arapça	46	4.15	1.04	0.153				
Kadınların birinci görevi ev işlerini üstlenmektir.	Türkçe	55	1.76	0.94	0.127	-7.58	99	<.001	1.59
	Arapça	46	3.45	1.19	0.176				
Kocasız kadın sahipsiz eve benzer.	Türkçe	55	1.57	1.13	0.152	-7.18	99	<.001	1.51
	Arapça	46	3.28	1.14	0.168				
Toplumun liderliği genellikle erkeklerin elinde olmalıdır.	Türkçe	55	1.87	1.06	0.143	-5.80	99	<.001	1.22
	Arapça	46	3.15	1.04	0.153				
Kocasız izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır.	Türkçe	55	2.04	1.29	0.174	-5.64	99	<.001	1.19
	Arapça	46	3.55	1.25	0.184				
Kadınlar kendi başına ticarethane açmamalıdır.	Türkçe	55	1.66	0.99	0.133	-5.06	99	<.001	1.07
	Arapça	46	2.91	1.39	0.205				
Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır.	Türkçe	55	1.55	0.89	0.120	-4.95	99	<.001	1.03
	Arapça	46	2.54	1.03	0.152				
Kadın sadece ailesinin ekonomik sıkıntısı varsa çalışmalıdır.	Türkçe	55	1.76	0.89	0.120	-4.40	99	<.001	0.92
	Arapça	46	2.72	1.22	0.180				
Kız çocuklarına da erkek çocuklar kadar özgürlük verilmelidir.	Türkçe	55	4.22	1.02	0.138	3.76	99	<.001	0.79
	Arapça	46	3.37	1.15	0.170				
Erkekler de çamaşır bulaşık gibi ev işlerini yapmalıdır.	Türkçe	55	4.36	0.92	0.124	3.72	99	<.001	0.78
	Arapça	46	3.59	1.09	0.161				
Kadınlar erkekler tarafından her zaman korunmalıdır.	Türkçe	55	2.58	1.42	0.191	-3.33	99	<.001	0.70
	Arapça	46	3.48	1.14	0.168				
Çalışan bir kadın hayattan daha çok zevk alır.	Türkçe	55	3.82	0.97	0.131	3.28	99	<.001	0.69
	Arapça	46	3.13	1.02	0.150				

Tablo 5, Mardin Artuklu Üniversitesi Türkçe Sosyoloji bölümü ve Arapça Sosyoloji bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısına ilişkin farklılaşmanın en fazla olduğu maddelerin t-testi sonuçlarını gösteriyor. Her madde için ortalamalar, standart sapmalar, t değerleri, p değerleri (hepsi $p<.001$) ve etki büyüklükleri (Cohen's d) sunuluyor. Türkiyeli öğrenciler, yukarıdaki tüm maddelerde

Suriyeli öğrencilerden daha eşitlikçi cinsiyet algıları sergiliyor; Suriyeli öğrenciler ise daha geleneksel ve ataerkil tutumlar gösteriyor.

Türkiye toplumu, görece sekülerleşmiş, kentleşmiş ve modernleşmiş bir yapıya sahipken, Suriye toplumu daha muhafazakâr, ataerkil ve savaş sonrası göçün şekillendirdiği bir toplumsal düzen sergiler. Tablo 5’te Türkiye vatandaşı öğrencilerin geleneksel cinsiyet rollerini destekleyen maddelerde düşük ortalamalara sahip olduğunu, Suriyeli öğrencilerin ise bu maddelerde yüksek ortalamalara sahip olduğu görülmektedir. Bu, Türkiyeli öğrencilerin cinsiyet eşitliğine daha yatkın olduğunu, Suriyeli öğrencilerin ise Suriye’nin dini ve kültürel normlarından etkilenerek erkek otoritesini vurgulayan tutumlar sergilediğini yansıtır. Türkiye’de 1980’lerden itibaren kadın hareketleri, eğitimde cinsiyet eşitliği politikaları ve kentleşme, özellikle genç nesillerde daha bireyselleşmiş ve eşitlikçi bir sosyalizasyonu teşvik etmiştir. Buna karşılık, Suriye’deki sınırlı modernleşme çabaları, iç savaş ve göç, geleneksel aile yapılarını ve ataerkil normları güçlendirmiştir.

Ekonomik koşullar da bu farklarda kritik bir rol oynar. Suriyeli öğrencilerin %71.7’sinin düşük gelirli (0-22.000 TL) olması, ekonomik güvencesizliğin kadınların kamusal alandaki rollerini kısıtladığını ve erkeklerin “evin reisi” veya “gelir sağlayıcı” rolünü vurguladığını ortaya koyuyor. Türkiyeli öğrencilerin daha çeşitli gelir dağılımı ve %87.3’ünün bekâr olması, ekonomik bağımsızlık ve bireysel özgürlüklerin cinsiyet eşitliği algısını desteklediğini gösteriyor. Örneğin, “Erkekler de ev işlerini yapmalıdır”, “Kız çocuklarına erkekler kadar özgürlük verilmelidir,” gibi eşitlikçi maddelerde Türkiyeli öğrencilerin yüksek ortalamaları, Türkiye’nin modern eğitim sistemi ve toplumsal cinsiyet eşitliği kampanyalarının etkisini yansıtır. Suriyeli öğrencilerde ise bu maddelerdeki düşük ortalamalar, Suriye’nin geleneksel, kolektivist ve siyasal yapısının kadınların özgürlüklerini sınırlayan etkisini ortaya koyuyor.

Siyasi yapı açısından, Türkiye’nin görece demokratik ortamı ve sivil toplum hareketleri, cinsiyet eşitliği tartışmalarını kamusal alanda canlı tutarken, Suriye’nin otoriter geçmişi ve savaş sonrası kaosu, toplumsal cinsiyet eşitliği gündemini arka plana itmiştir. Suriyeli öğrencilerin “Kocası izin vermiyorsa kadın çalışmamalıdır” ve “Kadınlar evlendikten sonra çalışmamalıdır” gibi maddelerde daha yüksek ortalamalar vermesi, kadınların ekonomik katılımına yönelik kısıtlayıcı tutumları yansıtır. Türkiyeli öğrencilerin bu maddelerde düşük ortalamaları Türkiye’de kadınların iş gücüne katılımını teşvik eden politikaların ve kadın hakları ile ilgili reformların etkisini gösteriyor.

İki katılımcı grubu arasındaki en büyük farklılaşma aile içerisindeki ve toplumsal alandaki iktidar paylaşımı ile ilgili olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacı öğrenciler için ailede ve toplumda erkek iktidardır ve iktidar olmalıdır. Bu konudaki algılarının çok güçlü olduğu görülmektedir. Kadının çalışma hayatına katılması, ev içi işlerde erkeğin de görev alması gibi daha soft alanlarda Suriyeli sığınmacı öğrencilerin diğer alanlara göre nispeten daha eşitlikçi bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 6. Cinsiyete göre Türkçe ve Arapça bölümünde okuyanların Toplumsal Cinsiyet Algı ortalamaları arasındaki fark için bağımsız gruplar t testi

Cinsiyet	Bölüm	N	Ort	S. Sap.	S. Hata	t	sd	p	D
Kadın	-	71	3.734	0.654	0.078	3.496	99	0.001	.76
Erkek	-	30	3.251	0.583	0.106				
Kadın	Türkçe	40	4.174	0.516	0.082	10.872	58.814	0.000	2.60
	Arapça	31	3.165	0.247	0.044				
Erkek	Türkçe	15	3.517	0.657	0.170	2.781	21.250	0.011	1.02
	Arapça	15	2.984	0.347	0.090				

Tablo 6’da görüldüğü üzere, cinsiyete göre toplumsal cinsiyet algısında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur ($t_{(99)}=3.496$, $p = .001$). Genel anlamda kadınların toplumsal cinsiyet algısı erkeklerin

toplumsal cinsiyet algılarından daha yüksektir. Hesaplanan etki büyüklüğü yüksek düzeyde kabul edilebilir. Türkçe ve Arapça bölümlerindeki kadın ve erkeklerin farklılaşmaları da ayrı ayrı test edilmiştir. Tablo 6’te görüldüğü üzere, Türkçe bölümünde okuyan kadın öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı ortalamaları Arapça bölümü okuyan kadın öğrencilerin ortalamalarından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t_{(58.814)}=10.872$, $p<.001$). Yine Türkçe bölümünde okuyan erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet algıları Arapça bölümünde okuyan erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t_{(21.250)}=2.781$, $p<.05$). Her iki analizde de hesaplanan etki büyüklüğü oldukça yüksektir. Tabloda da görüldüğü üzere özellikle Suriyeli sığınmacı kadın öğrencilerin de geleneksel-ataerkil toplumsal rolleri, kalıp yargıları benimsedikleri ve içselleştirdikleri görülmektedir. Bu durum özellikle geleneksel yapının, dinin ve ataerkil ideolojinin bu konuda güçlü bir rıza üretmeyi başardığını göstermektedir. Buradaki sonuçlar literatürdeki diğer çalışmalarla uyumludur.

Tablo 7. Medeni duruma göre toplumsal cinsiyet algısı ortalamasının farklılaşma düzeyi için bağımsız gruplar t testi sonuçları

	N	Ort	S. Sap.	S. Hata	t	sd	p	d
Evli	35	3.2594	0.43704	0.07387	-4.622	94.863	0.000	.97
Bekar	63	3.7949	0.70846	0.08926				

Tablo 7’de görüldüğü üzere, bekâr öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı evli olanların algılarından anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($t_{(94.863)}=-4.622$, $p<.001$). Hesaplanan etki büyüklüğü oldukça yüksek düzeydedir. Evli ve bekâr öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarındaki farklılaşma, medeni durumun bireylerin sosyal rolleri, sorumlulukları ve kültürel normlarla etkileşimini yansıtır. Bekâr öğrencilerin daha eşitlikçi algıları bireyselleşme, eğitim ortamına daha fazla maruz kalma ve ailevi sorumluluklardan bağımsızlıkla ilişkilendirilebilir.

Tablo 8. Kardeş sayısına göre toplumsal cinsiyet algısı ortalamasının farklılaşma düzeyi için bağımsız gruplar t testi sonuçları

	N	Ort	S. Sap.	S. Hata	t	sd	p	d
5 kardeş altı	33	3.872	0.569	0.099	3.067	99	0.003	.65
5 kardeş ve üzeri	68	3.454	0.675	0.082				

Tablo 8’e bakıldığında, kardeş sayısı 5’in altında olanların toplumsal cinsiyet algısı 5’in üstünde kardeşi olanların toplumsal cinsiyet algısından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($t_{(99)}=3.067$, $p<.01$). Hesaplanan etki büyüklüğü orta düzeydedir. Kardeş sayısı, aile yapısı, kaynak paylaşımı ve toplumsal cinsiyet rollerinin sosyalizasyonu üzerinde önemli bir etkindir. 5 kardeş altı olan öğrencilerin daha eşitlikçi cinsiyet algıları (Ort. 3.872), daha küçük aile yapılarının bireyselleşme, modern eğitim ve cinsiyet eşitliği değerlerine daha fazla maruz kalmayı desteklediğini yansıtır. Çok çocuklu aileler daha geleneksel ailelerdir. Dolayısıyla geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin çok çocuklu ailelerde daha çok benimsendiği söylenebilir. Tablo 8’de buna paralel bir dağılımın olduğu görülmektedir.

Tablo 9. Sürekli Değişkenler Arası İkili İlişkiyi Gösteren Pearson Korelasyon

Değişkenler	Ort	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
1.Toplumsal Cinsiyet Algısı	3.59	0.67										
2.Politika İlgisi	3.38	1.07	-									
3.Oy Kullanma	3.78	0.90	0.189									
4.Seçme Hakkı	4.27	0.60	0.036	.315**								
5.Dine Mensup	3.97	0.79	.468**	-0.097	.387**							
6.Dinin Günlük Yaşamda Yeri	3.96	0.68	0.170	0.037	-0.023	0.143						
7.İbadet Yapma	3.69	0.87	0.021	-0.047	0.150	.631**						
8.Dini Ritüelleri Uygulama	3.88	0.74	-	0.181	-0.068	-0.125	-0.052	.611**	.642**			
9.Din Düzenleyicidir	3.84	0.76	0.038	-0.120	-0.024	0.005	.608**	.370**	.426**			
10.Din, Kurallara Etkisi Olmalı	3.63	0.88	-.227*	-0.099	-.212*	-0.170	.308**	.494**	.578**	0.180		
			-	.301**	-0.161	-0.064	-.249*	.242*	.278**	.453**	.225*	.467**

*p<.05; **p<.01; N=101

Tablo 9’da görüldüğü üzere, toplumsal cinsiyet algısı seçme hakkı ile pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkisi vardır. Yani kişilerin seçme hakkının olduğuna dair algıları arttıkça toplumsal cinsiyet algısı ortalamasında da bir yükselme olduğu görülmektedir. Aynı şekilde seçme hakkının olduğuna dair algı düştükçe toplumsal cinsiyet algısının da düştüğü görülmektedir. Buna karşın, toplumsal cinsiyet algısı ile dinin toplumsal yapısında düzenleyici bir etkisinin olduğuna dair algı ile negatif yönlü düşük düzeyde anlamlı bir ilişkisi vardır. Toplumsal cinsiyet algısı yükseldikçe dinin toplum yapısında düzenleyici bir etkisinin olduğuna dair algıda bir düşme olduğu veya dinin toplum yapısında düzenleyici bir etkisinin olduğuna dair algı arttığında toplumsal cinsiyet algısının düştüğü görülmektedir. Yine toplumsal cinsiyet algısı ile dini değerlerin toplumsal kurallarda etkisinin olması gerektiğine inanç ile negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişkisi vardır. Toplumsal cinsiyet algısı yükseldikçe dini değerlerin toplumsal kurallarda etkisinin olması gerektiğine dair inanç düzeyinde bir düşme olduğu veya dini değerlerin toplumsal kurallarda etkisinin olması gerektiğine inanç arttığında toplumsal cinsiyet algısının düştüğü görülmektedir. Toplumsal cinsiyet algısının, dinin düzenleyici rolü ($r=-0.227$, $p<0.05$) ve dinin kurallara etkisi ($r=-0.301$, $p<0.01$) ile negatif korelasyonu, dindarlığın daha geleneksel cinsiyet algılarını desteklediğini gösteriyor. Dinin toplumsal kuralları düzenleyici bir güç olarak görülmesi veya yasalara etki etmesi gerektiğine inanan bireyler, cinsiyet rollerinde erkek otoritesini ve kadınların ev içi rollerini vurgulayan tutumlara daha yatkındırlar. Bu, özellikle Suriyeli sığınmacı öğrencilerin muhafazakâr, İslam temelli toplumsal yapısıyla uyumlu; önceki veriler, Suriyeli sığınmacı öğrencilerin dindarlık ortalamasının yüksek olduğunu gösteriyor. Suriye’de Sünni İslam’ın ataerkil normları, kadınların ev içi rollerle ve erkeklerin karar verici rolüyle ilişkilendirilmesini pekiştiriyor. Türkiyeli öğrencilerde ise seküler eğitim ve modernleşme, dindarlığın cinsiyet algıları üzerindeki etkisini zayıflatıyor; %87.3’ünün bekâr ve %65.5’inin 18-25 yaş olması, bireyselleşme ve eşitlikçi değerlere açıklığı artırıyor.

Toplumsal cinsiyet algısının seçme hakkıyla güçlü pozitif korelasyonu ($r=0.468$, $p<0.01$), eşitlikçi cinsiyet algısına sahip bireylerin bireysel özgürlük ve demokratik haklara daha fazla değer verdiğini gösteriyor. Türkiye’nin görece demokratik ve seküler siyasi yapısı, Türkiyeli öğrencilerin cinsiyet eşitliğiyle bağlantılı demokratik değerlerle ilişkilendirilmesini sağlıyor. Bu da toplumsal cinsiyet algısının daha eşitlikçi

olmasının önünü açıyor. Suriyeli öğrencilerde ise seçme hakkına yönelik farkındalığın daha düşük olması cinsiyet eşitliği algısını da zayıflatıyor.

SONUÇ YERİNE

Savaş, doğal afetler, yoksulluk, politik problemler her yıl milyonlarca insanın yaşadıkları yerleri terk etmelerine neden olmaktadır. Bu durum göç olgusunun çağımızın en önemli fenomeni olduğunu gözler önüne sermektedir. Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla göç hareketlerinden en çok etkilenen ülkelerin başında gelmektedir. Ortadoğu-Arap ülkelerindeki otoriter rejimlere karşı demokrasi, özgürlükler, insan hakları vb. taleplerle 2011 yılında başlayan Arap Baharı bazı ülkelerde çok kısa sürede rejim değişikliklerine neden olurken özellikle Suriye’de rejim ve rejim karşıtı güçlerin hatta uluslararası kimi blokların mücadele alanına dönüştü. Gündelik yaşamını sürdürmekte zorlanan ve ölümle yüz yüze kalan insanlar Suriye’yi terk etmeye başladılar. Suriyeli vatandaşların sığınmacı olarak gittikleri ülkelerin başın Türkiye gelmektedir. Suriyeli sığınmacıların meselesi Türkiye’nin son on yılında en çok tartışılan meselelerden biri olmuştur. Türkiye’de akademik çevreler dahil bu meseleye karşı iki tutumun ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan birincisi sığınmacılara karşı dışlayıcı, ötekileştirici, suçlayıcı, etkileşime kapalı ve onları günah keçisi ilan eden bir tutumdur. İkincisi ise empati kuran, onları anlamaya çalışan, etkileşime açık ve daha insani bir tutumdur. Bu çalışma da ikinci tutumu benimseyen, sığınmacıların değer, tutum ve algılarını anlamaya çalışan ve önemseyen bir amaçla yola çıkmıştır. Türkiye’de sığınmacılar meselesi genellikle sosyal hizmet ve uyum politikaları çerçevesinde ele alınmaktadır. Türkiye’de ve dünyada uyum politikaları denince göçmenin, mültecinin veya sığınmacının gittiği yerin norm ve değerlerine uyum sağlaması olarak okunur. Geldiği yerin norm ve değerleri bu anlamda göz ardı edilir. Oysa göçmenin, sığınmacının veya mültecinin anlam dünyasına girmeden, onun için nelerin değerli olduğunu anlamadan uyum politikalarından sonuç beklemek çok da rasyonel bir durum değildir. Bu çalışma Suriyeli öğrencilerle, Türkiyeli öğrencilerin toplumsal cinsiyet algılarının farklılıklarını ve benzerliklerini keşfetmeyi amaçlamaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeğini uygulayarak elde ettiğimiz saha verileri, SPSS 27 paket programı yoluyla analiz edilmiştir. Arapça sosyoloji bölümü öğrencilerinin toplumsal cinsiyet algısı puanı Türkçe sosyoloji bölümü öğrencilerinin puanından dikkate değer bir biçimde düşük çıkmıştır. Arapça sosyoloji bölümünde okuyan kadın öğrencilerin toplumsal cinsiyet algısı puanı Türkçe sosyoloji bölümünde okuyan kadın öğrencilerinkinden benzer şekilde düşük çıkmıştır. Bu algı farklılaşmasının Arapça sosyoloji bölümündeki erkeköğrenciler ile Türkçe sosyoloji bölümünde okuyan erkek öğrenciler arasında da olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak Suriyeli öğrencilerin toplumsal cinsiyet farkındalıklarının, duyarlılıklarının daha düşük olduğu ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini, beklentilerini ve kalıp yargılarını daha fazla benimsedikleri söylenebilir. Toplumsal cinsiyet algısındaki bu farklılaşmayı yaratan temel dinamikler, Türkiye ve Suriye arasındaki siyasal yapı, eğitimi sistemi, hukuk düzeni, dindarlık biçimleri ile ilgili farklılaşmalardır. Özellikle demokrasi ve oy verme konusundaki tutumlarla, toplumsal cinsiyet algısı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Dindarlık tutumları ile toplumsal cinsiyet algısı arasında ise negatif bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir.

Kaynakça

- Altınova, H. H., & Duyan, V. (2013). Toplumsal cinsiyet algısı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(2), 9–22.
- Archer, J., & Lloyd, B. (2002). *Sex and gender* (2.baskı). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139051910>
- Arıcı, F. (2011). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.
- Basow, S. A. (1996). *Gender stereotypes and roles*. Brooks/Cole Publishing Company.
- Baykal, S. (1991). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 66–75.
- Beauvoir, S. de. (2019). *İkinci cinsiyet* (G. A. Savran, çev.). Koç Üniversitesi Yayınları.
- Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155–162. <https://doi.org/10.1037/h0036215>
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Berktaş, F. (2009). Tek tanrılı dinler karşısında kadın: Hristiyanlıkta ve İslamiyet'te kadının statüsüne üzerine karşılaştırmalı bir yaklaşım. Metis Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm* (B. Yılmaz, Çev.). Bağlam Yayıncılık.
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.
- Can, A. (2018). SPSS ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi (6. baskı). Pegem Akademi.
- Chodorow, N. J. (1994). *Femininities, masculinities, sexualities: Freud and beyond*. The University Press of Kentucky.
- Collins, P. H. (2000). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*. Routledge.
- Connell, R. W. (2002). *Gender*. Polity Press.
- Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2. baskı). University of California Press.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar* (C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Correll, S. J. (2001). Gender and the career choice process: The role of biased self-assessments. *American Journal of Sociology*, 106(6), 1691–1730. <https://doi.org/10.1086/321299>
- Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1), 139–167.
- Çevik Bekleviç, A. (2013). Bir üniversite hastanesi araştırma görevlilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeği ve çalışma yaşamında toplumsal cinsiyet rolleri algısının değerlendirilmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bülent Ecevit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal cinsiyet* (2. baskı). Sistem Yayıncılık.
- Eagly, A. H., & Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. *Psychological Review*, 109(3), 573–598. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.109.3.573>
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (ss. 458–476). SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781446249222.n49>
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS* (3. baskı). SAGE.
- Fiske, S. T., & Taylor, S. E. (1991). *Social cognition* (2. baskı). McGraw-Hill.
- Güdekli, A. (2016). *Küresel erkek(lik) ve medya*. Literatürk Academia Yayıncılık.

- Güloğlu, M. & Yaşar, A. (2023). Suriyeli mülteci ailesi. Z. Özlü, Y. Karadaş ve İ. Özhazar (Ed.), Türkiye-Suriye ortak kültür tarih ve göç içinde (ss. 556-581). Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Heilman, M. E. (2001). Description and prescription: How gender stereotypes prevent women's ascent up the organizational ladder. *Journal of Social Issues*, 57(4), 657–674. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00234>
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile. Evrim Yayınevi.
- Karakaya, H., & Özkan, S. (2024). "Erkeklik" ve toplumsal cinsiyet: Nitel bir araştırma. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 10(1), 118–139. <https://doi.org/10.46849/guiibd.1484778>
- Kasımoğlu, A. (2015). Milliyetçiliğe dair çözümlemelerde toplumsal cinsiyet olgusu. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 241–273.
- Kavuncu, A. N. (1987). Bem cinsiyet rolü envanteri'ni Türk toplumuna uyarlama çalışmaları [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kim, H. Y. (2013). Statistical notes for clinical researchers: Assessing normal distribution (2) using skewness and kurtosis. *Restorative Dentistry & Endodontics*, 38(1), 52–54. <https://doi.org/10.5395/rde.2013.38.1.52>
- Kline, R. B. (2011). Principles and practice of structural equation modeling (3. baskı). The Guilford Press.
- Kottak, C. P. (2008). Antropoloji: İnsan çeşitliliğine bir bakış (2. Baskı). Ütopya Yayınevi.
- Kul, A. (2016). Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet algısı ve şiddet eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Lorber, J. (1994). Paradoxes of gender. Yale University Press.
- Marshall, G. (199). Sosyoloji sözlüğü (O. Akinhay & D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Martin, C. L., Ruble, D. N., & Szkrybalo, J. (2002). Cognitive theories of early gender development. In A. H. Eagly, A. E. Beall, & R. J. Sternberg (Edit.), *The psychology of gender* (ss. 72–98). Guilford Press.
- McKinnon, S. L. (2011). Positioned in/by the state: Incorporation, exclusion, and appropriation of women's gender-based claims to political asylum in the United States. *Academia.edu*. <https://www.academia.edu/845354>
- Oakley, A. (1985). Sex, gender and society. Temple Smith.
- Öngen, B., & Aytaç, S. (2013). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi. *Sosyoloji Konferansları*, 48, 1–18.
- Prentice, D. A., & Carranza, E. (2002). What women and men should be, shouldn't be, are allowed to be, and don't have to be: The contents of prescriptive gender stereotypes. *Psychology of Women Quarterly*, 26(4), 269–281. <https://doi.org/10.1111/1471-6402.t01-1-00066>
- Ridgeway, C. L., & Correll, S. J. (2004). Unpacking the gender system: A theoretical perspective on gender beliefs and social relations. *Gender & Society*, 18(4), 510–531. <https://doi.org/10.1177/0891243204265269>
- Sakallı Uğurlu, N., Türkoğlu, B., & Kuzlak, A. (2018). How are women and men perceived? Structure of gender stereotypes in contemporary Turkey. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 6(13), 309–336. <https://doi.org/10.7816/nesne-06-13-04>
- Scott, J. W. (1986). Gender: A useful category of historical analysis. *The American Historical Review*, 91(5), 1053–1075. <https://doi.org/10.2307/1864376>
- Scott, J. W. (2007). Toplumsal cinsiyet: Faydalı bir tarihsel analiz kategorisi (A. Tunç Kılıç, Çev.). İstanbul, Türkiye: Agora Kitaplığı.
- Snyder, M., Tanke, E. D., & Berscheid, E. (1977). Social perception and interpersonal behavior: On the self-fulfilling nature of social stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35(9), 656–666. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.35.9.656>
- Steele, C. M., & Aronson, J. (1995). Stereotype threat and the intellectual test performance of African Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(5), 797–811. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.5.797>
- Thompson, D. (1989). The "sex/gender" distinction: A reconsideration. *Australian Feminist Studies*, 4(10), 23–31. <https://doi.org/10.1080/08164649.1989.9961638>

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 35, 29–56.

Vatandaş, S. (2020). Toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıp yargıları bağlamında kadının medyada metalaşması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), 747–784. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.714520>

Yılmaz, Y., Gürkan, S., Akdeniz, E. T., & Tınaz, S. N. (2022). Bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinin ve algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1021–1032. <https://doi.org/10.33206/mjss.1013219>

Yuval-Davis, N. (2007). Cinsiyet ve millet (A. Bektaş, Çev.). İletişim Yayınları.

Zanna, M. P., & Pack, S. J. (1975). On the self-fulfilling nature of apparent sex differences in behavior. *Journal of Experimental Social Psychology*, 11(6), 583–591. [https://doi.org/10.1016/0022-1031\(75\)90009-8](https://doi.org/10.1016/0022-1031(75)90009-8)

Zastrow, C. (2016). Sosyal hizmete giriş. Nika Yayınevi.

Zeyneloğlu, S. (2008). Ankara’da hemşirelik öğrenimi gören üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları [Yayımlanmış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

EKLER:

EK-1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Bölüm	Değişken	Frekans	%
Cinsiyet	Türkçe	Kadın	40	72.7
		Erkek	15	27.3
		Total	55	100.0
	Arapça	Kadın	31	67.4
		Erkek	15	32.6
		Total	46	100.0
Yaş	Türkçe	18-25 yaş	36	65.5
		25-35 yaş	12	21.8
		35-45 yaş	6	10.9
		45 yaş üzeri	1	1.8
		Total	55	100.0
	Arapça	18-25 yaş	11	23.9
		25-35 yaş	19	41.3
		35-45 yaş	14	30.4
		45 yaş üzeri	2	4.3
		Total	46	100.0
Sınıf	Türkçe	1. Sınıf	16	29.1
		2. Sınıf	9	16.4
		3. Sınıf	19	34.5
		4. Sınıf	11	20.0
		Total	55	100.0
	Arapça	1. Sınıf	13	28.3
		2. Sınıf	3	6.5
		3. Sınıf	11	23.9
		4. Sınıf	19	41.3
		Total	46	100.0
Doğum Yeri	Türkçe	Köy	12	21.8
		İlçe	1	1.8
		Şehir	33	60.0
		Büyükşehir	9	16.4
		Total	55	100.0
	Arapça	Köy	9	19.6
		Şehir	30	65.2
		Büyükşehir	7	15.2
		Total	46	100.0
Yaşanılan Yer	Türkçe	Köy	4	7.3
		İlçe	1	1.8
		Şehir	30	54.5
		Büyükşehir	20	36.4
		Total	55	100.0

	Arapça	Köy	2	4.3
		Şehir	36	78.3
		Büyükşehir	8	17.4
		Total	46	100.0
Medeni Durum	Türkçe	Bekar	48	87.3
		Evli	7	12.7
		Total	55	100.0
	Arapça	Bekar	15	32.6
		Evli	28	60.9
		Dul	3	6.5
		Total	46	100.0
Anne Meslek	Türkçe	Ev Hanımı	52	92.7
		Halk eğitim usta öğretici	1	1.8
		Hemşire	1	1.8
		İşçi	1	1.8
		Özel kurum çalışanı	1	1.8
		Total	55	100.0
	Arapça	Ev Hanımı	37	80.5
		Hemşire	3	6.5
		Memur	2	4.3
		Öğretmen	2	4.3
		Terzi	1	2.2
		Yaşamıyor	1	2.2
		Total	46	100.0
	Türkçe	Aşçı	1	1.8
		Çiftçi	6	10.9
		çalışmıyor	1	1.8
		Eczacı	1	1.8
		Emekli	10	18.2
		Emlakçı	1	1.8
		Esnaf	5	9.1
		Güvenlik	1	1.8
		Hem yönetici hem kaptan	1	1.8
		İdari sorumlu	1	1.8
		İşçi	1	1.8
		Kamu personeli	1	1.8
		Kobi Danışmanı	1	1.8
		Memur	2	3.6
		Öğretmen	1	1.8
		Operatör	1	1.8
		Serbest	8	14.5
		Şoför	6	10.8
		Tarım teknikeri	1	1.8
		Tekstil	1	1.8
		Turizm işletme	1	1.8
		Vefat	2	3.6

	Total	55	100.0
	Bekçi	1	2.2
	Çiftçi	5	10.9
	Elektrik Ustası	1	2.2
	Emekli	1	2.2
	Esnaf	2	4.3
	Fotoğrafçı	1	2.2
	İmam	1	2.2
	İşçi	1	2.2
	İşsiz	6	13.0
	Memur	4	8.7
	Mühendis	1	2.2
Arapça	Öğretim üyesi	1	2.2
	Öğretmen	6	13.0
	Polis Memuru	1	2.2
	Sağlık Memuru	1	2.2
	Sanayici	1	2.2
	Serbest	3	6.5
	Şoför	1	2.2
	Tarih öğretmeni	1	2.2
	Terzi	1	2.2
	Vefat	6	13.0
	Total	46	100.0
	0-22.000	12	21.8
	22.000-35.000	19	34.5
	35.000-50.000	14	25.5
	50.000-100.000	7	12.7
	100.000 ve üzeri	1	1.8
Aile Gelir Düzeyi	Total	53	96.4
	System	2	3.6
	Total	55	100.0
	0-22.000	33	71.7
	22.000-35.000	7	15.2
Arapça	35.000-50.000	6	13.0
	Total	46	100.0
	Tek çocuk	2	3.6
	2 kardeş	1	1.8
	3 kardeş	6	10.9
	4 kardeş	15	27.3
	5 üzeri kardeş	31	56.4
Kardeş Sayısı	Total	55	100.0
	2 kardeş	4	8.7
	3 kardeş	3	6.5
Arapça	4 kardeş	2	4.3
	5 üzeri kardeş	37	80.4
	Total	46	100.0

Siyasal Görüş	Türkçe	Muhafazakâr	7	12.7
		Demokrat	10	18.2
		Liberal	4	7.3
		Sosyalist	12	21.8
		Milliyetçi	4	7.3
		Cevaplamak istemiyorum	18	32.7
		Total	55	100.0
	Arapça	Muhafazakâr	12	26.1
		Demokrat	19	41.3
		Liberal	1	2.2
		Sosyalist	1	2.2
		Anarşist	1	2.2
		Cevaplamak istemiyorum	12	26.1
		Total	46	100.0